

Acta onomastica, rocznik LIV, red. Milan Harvalík, Praha 2013, 373 s.

Pięćdziesiąty czwarty rocznik czasopisma „Acta onomastica” liczy 373 strony i — tradycyjnie już — zawiera: artykuły (s. 7–292), informacje o pracach dyplomowych i seminaryjnych (s. 293–305), recenzje książek o nazewnictwie (s. 306–330), kronikę poświęconą wybitnym uczonym (s. 331–336), sprawozdania dotyczące naukowego życia onomastycznego (s. 337–364) oraz omówienie różnych kwestii formalnych (s. 365–373).

W części pierwszej znajdują się 24 artykuły z różnych działów onomastyki. Oto ich prezentacja w kolejności alfabetycznej nazwisk autorów:

Robert Adam (Praha) w tekście pt. „Vlastní jména osob a míst v Raisových Povídkach” (s. 7–14) zajmuje się zagadnieniami onomastyki literackiej. Podstawą analizy jest 14 opowiadań Karela Václava Raisa, opublikowanych w najnowszym zbiorze z 2013 r. Rozprawka Ivony Barešovej (Olomouc) „Proměny japonských rodných jmen od období Meidži do současnosti” (s. 15–42) poświęcona jest nazewnictwu osobowemu Japonii. Autorka charakteryzuje egzotyczne dla Europejczyków antroponimy kobiet i mężczyzn, występujące w tym kraju od okresu Meiji, czyli od 1868 r., do współczesności. Lilia Citko (Białystok) pokazuje na przykładzie dwóch apelatywów: *lado* i *lid(z)ino*, utrwalonych w mikrotoponimii Podlasia, interesującą słowiańsko-bałtycką paralelę semantyczną (s. 43–52). O nazwach ulic w krajach postsocjalistycznych środkowej Europy, ich ideologicznej i kulturowej wymowie, pisze Jaroslav David (Ostrava) w tekście „Street Names — between Ideology and Cultural Heritage” (s. 53–60). Autor stara się też podać argumenty za tym, że nawet te ideowo i politycznie motywowane urbanonimy/hodonimy winny być zachowane. Zuzana Gelnarová i Michal Gelnar (Praha) przedstawiają toponimy zgromadzone z materiałów kartograficznych i innych źródeł rękopiśmiennych z powiatu Jeseník, które są powiązane semantycznie z hutami szkła i szklarstwem (s. 61–79). Erzsébet Györffy (Debrecen) w pracy „The Place of Slang Toponyms in the Toponymic System” (s. 80–86) pokazuje — analizując slangowe warianty nazwy węgierskiej miejscowości *Hajdúszoboszló* — że tworzenie i funkcjonowanie mówionych obocznych toponimów pozostaje w ścisłym związku zarówno z toponimami znanymi z ojczystego i obcego języka, jak i z zasobem ojczystego i obcego słownictwa. Wykorzystanie materiałów z „Czeskiego atlasu językowego” do gromadzenia i badania nieoficjalnych antroponimów w czeskich gwarach przedstawiła Zuzana Hlubinková (Brno) (s. 87–90). Aleksander Kalashnikov (Moskwa) w artykule „Usual and Occasional Equivalents of Charactonyms: Case-Study of Two Translations” (s. 91–100), zajmuje się strategiami stosowanymi w odniesieniu do nazw własnych przy tłumaczeniu utworów literackich na języki obce. Do szczegółowych rozważań posłużyło mu nazewnictwo bohaterów z powieści M. Sałtykowa-Szczedrina „Historia jednego miasta” i J. Fenimore’a Coopera „The Monikins”. Dokonał on też porównania interpretacji nazw własnych przy tłumaczeniu z języka rosyjskiego na angielski i z angielskiego na rosyjski. O licznych apelatywnych członach w modelowej (za V. Blanárem i J. Matejčkíem) interpretacji potocznych antroponimów zebranych z miejscowości Paprad w zachodniej Słowacji pisze Miroslav Kazík (Trnava–Moravany nad Váhom) (s. 101–107), który w kolejnym artykule (s. 108–122) omawia imiona nadawane podczas bierzmowania w latach 1942, 2003, 2006 i 2009 we wsi Dabaš-Šára, leżącej w pobliżu Budapesztu na Węgrzech i zamieszkiwanej w znacznej części przez Słowaków. Wyniki badań autor ilustruje interesującymi tabelami i wykresami. Miloslava Knappová (Praha) omawia powstałe w Pradze w latach 1998–2011 deantroponimiczne nazwy ulic, szuka motywów wyboru patronów nazw i określa funkcje, jakie te urbanonimy pełnią w przestrzeni miasta (s. 123–133). Martina Kojetínová (Praha) w pierwszym artykule (s. 134–144) zajmuje się onomastyką literacką. Analizuje niemieckie antroponimy, głównie nazwiska bohaterów 15 sztuk Teatru Járy Cimrmana, opublikowanych w tomie: J. Cimrman, L. Smoljak, Z. Svěrák, „Hry a semináře: úplné vydání” (Praha a Litomyšl 2010). Tematem drugiego tekstu tej autorki są toponimy jako „miejsca

pamięci”, co autorka uzasadnia przykładami praskich urbanonimów (s. 145–150). W rozprawce pt. „Toponymický priestor ako súčasť kultúrno-antropologického priestoru” (s. 151–169) Jaromír Krško (Banská Bystrica) koncentruje się na ustaleniu zasad powstawania rejestru toponimicznego, tworzonego i używanego przez różne grupy społecznościowe, które można wydzielić np. według wieku członków, ich zawodu czy zainteresowań. Te okazjonalne toponimy, wykorzystywane w raczej niezbyt licznych i zamkniętych skupiskach, mają niski (zerowy) komunikacyjny potencjał poza tymi społecznościami. Marta Kvíčalová (Praha) omawia używane przez uczniów szkół średnich w Pradze przezwiska (*přezdívky/nicknames*), których podstawami są nazwy osobowe (s. 170–177). Tekst Jaroslava Lipovskega (Hradec Králové) poświęcony jest strukturze, produktywności i przemianom zachodzącym w antroponimach („přijmí a přjmení”), zapisanych w metrykach urodzenia i ślubu (archiwum w Opawie) od 1671 do 1904 r. w parafiach rzymskokatolickich na Śląsku Cieszyńskim (s. 178–193). Celem artykułu Ewy Majewskiej (Warszawa) „Charakteristische Züge des männlichen Vornamenschatzes der deutschen Protestanten anhand der Taufregister der Braunschweiger evangelisch-lutherischen Kirchengemeinde St. Katharinen (1808–1908)” (s. 194–204) jest zapoznanie czytelnika z zasobem i liczbą imion (zwykle 3–4) nadawanych chłopcom na chrzcie w protestanckim Brunszwiku (Dolna Saksonia) w latach 1808, 1858 i 1908 oraz ze zmianami, jakie w tym nazewnictwie zachodziły wraz z upływem czasu. Adelina Emilia Mihali (Baia Mare) w pracy „Aspects of Identity and Alterity in the Names of Romanian Public Space. Ukrainian Community from Maramureş” (s. 205–216) zajmuje się analizą nazw firm, sklepów i produktów zgromadzonych z obszaru północnego Maramureszu, leżącego w Rumunii przy granicy z Ukrainą i zamieszkiwanego przez wielokulturową społeczność (Rumunów, Bułgarów i Ukraińców), co rzutuje na charakter i funkcjonowanie nazw komercyjnych. Jaroslav Panáček (Česká Lípa) daje wykład na temat dziejów miasta Česká Lípa i historii jego nazwy, poświadczanej w dokumentach od XIII w. (s. 217–227), a Vladimír Pořomac (Kragujevac) omawia współczesne hodonimy odantroponimiczne z obszaru Belgradu, stolicy Republiki Serbskiej (s. 228–242). „Kde byl Římův Újezd?” (s. 243–245) to temat rozważań Petra Rožmberskiego (Plzeň). Autor próbuje ustalić lokalizację obiektu o nazwie *Římův Újezd*, zapisanego w metrykach kościoła farnego w Chotešovie (pow. Plzeň) w Czechach z lat 1599–1658. Zdeňka Suchá (Ostrava) i Jaroslav David (Ostrava) przedstawiają typizację postaci literackich na podstawie obserwacji nazw bohaterów trzech typów czeskich seriali telewizyjnych: rozgrywających się w szpitalach i środowisku lekarskim, kryminalnych i rodzinnych (s. 246–255). Samuela Tomasiak (Bydgoszcz) w rozprawce „Onomastyka w służbie zdrowiu, czyli o nazwach handlowych leków. Rekonesans badawczy” (s. 256–271), wychodząc od definicji leku, objaśnia nie tylko sposoby i urzędowe regulacje nadawania mian nowym — krajowym i obcym — preparatom, podaje informacje na temat nazw różnych grup produktów farmakologicznych oraz ich funkcjonowania na rynkach handlowych i w społeczeństwie. W ostatnim tekście tej części Iveta Valentová (Bratislava) zajmuje się zagadnieniami derywacji w antroponimii. Omawia sposoby tworzenia form żeńskich od nazwiska męskiego (ojca lub męża) na Słowacji, począwszy od XV w. (s. 272–292).

W dziale drugim „Z diplomových a seminárnych prací” (s. 293–305) znajduje się jeden tekst. Jest to artykuł Anežky Náhlíkovej (Letohrad) pt. „Motivace k pojmenování dětí v okrese Ústí nad Orlicí” (s. 293–305). Autorka przedstawiła w nim rezultaty swojej pracy dyplomowej (obronionej w 2013 r.), w której przebadła motywy i popularność imion nadawanych dzieciom urodzonym w latach 1960–1975 i 2000–2012, co zilustrowała licznymi tabelami i wykresami.

W części trzeciej „Recenze” (s. 306–330) zamieszczone są omówienia dziewięciu prac. Inge Bily (Leipzig) scharakteryzowała dwie pozycje: „Slovník ukrajinských onomastických terminologických” Dmytra Buczki i Nataliji Tkaczowej (s. 306–307) oraz „Ludie i historia v názvech ulic Opola” Moniki Choroś i Lucji Jarczak (s. 308–310). Również dwie książki: Jaroslava Davida „Paměť města — názvy míst. Havířov” i tegoż autora „Paměť města — názvy míst. Ostrava” (s. 312–316)

omówiła Barbora Klímtová (Praha). Miloslava Knappová (Praha) zaprezentowała „DUDEN-Lexikon der Vornamen” 6 w całkiem nowym opracowaniu Rosy und Volkera Kohlheimów (s. 316–319) oraz monografię Jany Pleskalovej „Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010“ (s. 319–322). Ewa Jakus-Borkowa (Opole–Graz) przedstawiła książkę Moniki Choroś „Nazwy złożone w toponimii śląskiej” 1 (s. 311–312). Dwa ostatnie artykuły tej części czasopisma informują o najnowszych publikacjach onomastycznych. Radek Volejník (Praha) omówił prace bułgarskie dotyczące różnych dziedzin nazewnictwa (s. 322–325), a Andrej Závodný (Trnava) — publikacje z zakresu hydronimii słowackiej (s. 325–330).

W „Kronice” (s. 331–337) zamieszczone są dwa teksty. W pierwszym (s. 331–332) Jaroslav David (Ostrava) słowami: *Bay, Bay* (które nawiązują do nazwiska językoznawcy) i ciepłym tekstem, zaopatrzonym w fotografię, żegna mentorkę i koleżankę, Naděždę Bayerovą, zmarłą 12 stycznia 2013 r. W drugim (s. 333–336) Karel Komárek (Olomouc) i Zina Komárková (Brno) omawiają z okazji 75. urodzin osiągnięcia onomastyczne prof. Libuši Olivovej-Nezbedovej z minionych 50 lat jej aktywności naukowej.

W części piątej „Zprávy a poznámky” (s. 337–373) znajdują się trzy opracowania ciągle i informacje formalne. Radek Volejník (Praha) omawia wybrane nowości onomastyczne (s. 337–347), dotyczące: onomastyki nieindoeuropejskiej (węgierskiej — „Névtani Értesítő 33, 2011; 34, 2012); indoeuropejskiej (niemieckiej — „Namenkundliche Informationen” 97, 2010; 98, 2010; skandynawskiej — „Namn och bygd” 99, 2011; 100, 2012; włoskiej — „Rivista Italiana di Onomastica” XVIII (2012), 2); słowiańskiej (polskiej — E. Wierucka, „Bibliografia publikacji naukowych Stefana Warchoła (1958–2011)”, Lublin 2011; A. Siwiec, „Nazwy własne obiektów handlowo-usługowych w przestrzeni miasta”, Lublin 2012; „Onomastica” LVI, 2012; rosyjskiej — „Voprosy onomastyki” 1 (12), 2012; 2 (13), 2012; ukraińskiej — I. M. Żeleznik, „Slov’janska antroponimika”, Kyjiv 2011; „Studiji z onomastyky ta etymolohiji 2011–1912”, Kyjiv 2012; „Zapysky z onomastyky” 14; 15 — „Opera in onomastica. Fascicullum” XIV, 2011; XV, 2012). Drugi tekst stanowi sprawozdanie Iriny Michajłowny Ganziny (Twer) z XIII Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Onomastika Powołża”, która odbyła się 12–13 września 2012 r. w Jarosławiu (s. 348–350).

W ostatniej pozycji tomu, pt. „Geografické autority a harmonizace rejstříku v databázi GEOBIBLINE” (s. 351–364), Eva Novotná (Praha) referuje założenia programu komputerowo-internetowego, pozwalającego na zautomatyzowane układanie i wybieranie potrzebnych informacji z prac kartograficznych, ujętych w bazie danych GEOBIBLINE. Autorka ilustruje funkcjonowanie tego systemu licznymi przykładami.

Pod koniec tomu tradycyjnie już zamieszczone są uwagi dotyczące przygotowania artykułów do publikacji w czasopiśmie (s. 365–367), po nich znajduje się wykaz publikacji nadesłanych do redakcji w 2013 r. (s. 368–369), liczący 37 pozycji (wśród nich jedna polska: „Onomastica” LVII, z 2013 r.), a w dziale „Časopisy vydávané a spoluvydávané Ústavem pro jazyk český AV ČR”, v. v. i. (s. 370–373) zaprezentowane są (w języku czeskim i angielskim) periodyki: „Naše řeč”, „Slovo a slovesnost” oraz „Korpus — gramatika — axiologie”.

Ewa Jakus-Borkowa

sowae65@gmail.com